

Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jæernet

Citation: Kidde, Harald: "Jæernet", i Kidde, Harald: *Jæernet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 431. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608063058496/facsimile.pdf> (tilgået 10. april 2024)

Anvendt udgave: Jæernet

- 222 se til *Markens Lijfer*: Matt. 6,28. – »Landet, der flyder af Honning og Matløs«: 3. Mos. 20,24.
- 223 »Almanach for cavaliere«: udk. 1831. – »Magazin for korst, nyheter och meddel«: udk. 1823-44. – *Mansell Afjördsons Spådbok, planet-, dromme- och blomsterbok*: spåbog af Ulrica A. – »Den riksbekanta Lasse-Majas odens« også med titlen *Den byxlose Afventyraren* udk. 1844. – *Labbhū*: se n.ts. 46 – ← for gyvivehende: vigtigerves, se n.ts. 157.
- 224 Grinden: leddet. – Strofjet: prydelæser af opsat hår i seletøj. – »Vår Hære nævnes«; ikke identificeret.
- 225 *Lundag til Annandag*: se n.ts. 134.

Tredje Kapitel

- 229 *Basiken*: se n.ts. 128. – *Skindfellen*: tappe af skind med hårene på. – *Rosenius*: se n.ts. 186. – »Lyft ifor og mørkt ibag«: eg. gammel trylleformel for at undgå forfolgelse.
- 230 »Carpe diem«: Pluk dagens, dvs. brug dagen og øjeblikket, for det er forsænt (Horats). – *Yugos*: se n.ts. 213. – *mors ferri*: jernhjertet.
- 231 *Helgeundshusmen*: Beslutning; dokument, hvorefter en rigsforsamling i H. i Stockholm 1282 besluttede, at al udrykter jord, malmforekomster m.m. tilhører kronen. Skant dokumenter nuar blev anset for en forfalskning, blev det længe påberørt af kongemagten. Det blev først endelig erkendt som en forfalskning 1864.
- 232 *høje Vist*: Højsang – som *Moyer*, at då dens Vield: 2. Mos. 17,5-6.
- 233 *Mercurius*: kviksalv. – *Skarntydshøjet*: skarntydsalt; blev brugt til henrettelsen af f.eks. Sokrates. – *1760'ernes Fallit*: de store krige tidligere i århundredet førte i 1760'erne til en økonomisk krise og et magtekifte, jf. n.ts. 56. – *Franche-Comté Metoden*: se n.ts. 66 – *de Uhriske Sorgjonne*: se s. 191 m. note – *Hermes Trismegistas*: den tre gange storste, eg. græsk-egyptisk gud for videnskab, alkymistiske værker asfører ofte H. som alkymiens grundzægger. – *Raimundus Lullus* (o. 1233-1315), catalansk filosof, teolog og digter, med urette regnet for forfatter til forsk. alkymistiske værker. – *Irenaus Philobothrus*: pseudonym for forfatteren til det alkymistiske værk *Secrets Reveald* (London, 1669) – *shuiden* og *medes Timur* etc. udtryk fra alkymien, hvor stofferne og de kemiske processer omtaltes med mytologisk klingende betegnelser, jf. n.ts. 235.
- 234 *Flogsten*: hypotetisk stof, som man i ældre kemi antog var en sielles bestanddel af alle brændbare stoffer – »Torn og Tassel ... &c. 1. Mos. 3,18. – inde Love: formentlig om sojen som alkymistisk symbol for guidet. – *Landsbejdning Møner*: formentlig Stellan v. M. (d. 1645), landsbejdning i Västernorrland 1634 og i Västerbotten 1638. – *Dronning Kristina*: se n.ts. 57. – »det hellige Lockbude«: se n.ts. 108. – *shint grænde Døgn mellem År af Jemø*: dronning Kristina samlede mange kunstnere og videnskabsmænd omkring sig – *Göran Stromholm*: Georg S. (1598-1672), videnskabs-

- mand og digter, stammede fra en anset bjergmandsægt fra Dalarna. Hans digte blev udgivet samlet 1668 under titlen *Musa austriacæ*.
- 235 *så fælt, som vild, fortæss*: Han levede glad, så længe han levede, de ord, hvorover Georg Sternhelsn ønskede sin gravskrift udformet – *Guld af Jam, Sang af Song*; se Efterskrift, s. 369. – *den knuste Slange*: 1. Mos. 3,15. – *magnum magisterium*: det store mesterverk, dvs. frembringelsen af »de vises sten« el. »den røde tinctur«, der skulle kunne forvandle uædle metaller til guld. – *Thomas More's Utopia*; se nts. 170. Navnet på den opdigte ø-øst hentyder »intetsted«.
- 236 *Pacolar*: i antikkens guldforende flod i Lydien. – *Victor Rydberg*: (1828-1895), forfatter og kulturbiograf; *Febystaren på Österön* blev offentliggjort i *Göteborgs handels- och gästfrihetsdrift* 9.1.-26.5.1857, men forfatterens navn nævnes dog først i sidste afsnit. Romanen er et indlæg for politisk og religiøs fridhed. – *Naturlekabinen*: samling af (besynderlige) naturgenstanße.
- 237 *Sophia Brenner*: (1659-1730), forfatterinde og midtpunkt for en kreds af kunstnere. Fik også sin understregning af kvindens lige værdighed tilnavnet »Sapphos« (jf. nts. 131).
- 238 *Peder Poste*: adelsmand, der var domt som landflygtig fra Danmark, da han blev sat i forbindelse med mordet på Erik Gapping. Ødgagede if. overleveringen jernforekomsten i Persberg.
- 239 *Leptit*: bjergart, der indeholder jernmalm. – *Hulde*: overnaturligt kvindeligt væsen i skove og øde bjerge. – *Dragorække*: dække af alcunaplantens tod, der if. folketroen kunne skaffe rigdom og lykke. – *Heilgtandslovens Beslutning*; se nts. 231. – *Hellefint, Grønsten eller Dolomit*: bjergarter, der ofte forekommer sammen med malm.
- 240 *Samson*: Dom. 16,3.
- 241 *Zefyr*: egl. guden for forudsbeuderen, den milde vestenvind. – *Boreas*: nordenvinden, nordenvindens harske gud. – *Fenris*: i nordisk mytologi en uhyre ulv, der ligger bundet, men slipper los ved verdens undergang. – *Fimbul*; se nts. 205. – *Hvor er din Brod*; se nts. 132. – *karrede*: klagede, prærede.
- 242 *Smørgræsbord*: smørrebrødskbord.
- 243 *ille terrarum . . .*: »Denne (afslades) krog ler før mig fremfor alle andre i verden.«
- 244 *Frau Holdes*: eventyrskikkelse, der personificerer vinteren; desuden varner af huslige dyder. I germansk mytologi modtager hun de dodes spele og frigiver dem, der skal fødes, fra deres underjordiske opholdssted. – *Mosis gave Israels Folk at drukke*; se nts. 232. – *Nattestiger*: sterlig bygning med soveværelset, især gæsteværelser.
- 245 *det franske Riddersår*: den tid, hvor den franske revolution udviklede sig til et blodbad (enten aug.-sept. 1792 el. sept. 1793-jul. 1794). – *en Sensator*: lørdagliggende revolutionær i den franske revolution. – *Saint Antoine*: kvarter i Paris; skueplads for adskillige revolutionære ulykkesdage. – *Jacques le Roux*: præst og revolutionær (1752-94), fra januar til september